Ympäristövaliokunta

Lausuntopyyntö: U 61/2021 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua Euroopan komission 14.7.2021 antaman ehdotuksen (COM (2021) 568 final) ilmastotoimia koskevan sosiaalirahaston perustamisesta sekä sen johdosta laaditusta Suomen kannanotosta.

Päästökaupan laajentamisen vaikutukset ymmärrettävä paremmin

Ehdotetun sosiaalirahaston taustalla on esitys tieliikenteen ja rakennusten lämmityksen päästöt kattavasta uudesta EU-laajuisesta päästökaupasta. Kuntaliitto suhtautuu päästökaupan laajentamiseen varovaisen avoimesti. Tieliikenteen päästökaupan ja sen vaikutusten osalta on vielä useita avoimia kysymyksiä, joista tarvitaan lisätietoa ennen kuin kansallista näkemystä asiasta voidaan muodostaa.

Komission ehdotuksessa tieliikenne kuuluisi myös jatkossa taakanjakosektorin soveltamisalaan. Tietoa ja analyyseja tarvitaan siitä, miten jäsenmaiden erilaiset päästövähennystavoitteet vaikuttavat huutokauppamekanismiin ja päästökaupan hintamekanismiin. Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan myös lisätietoa päästöoikeuden hinnan muodostumisesta ja vakaudesta sekä sen vaikutusta polttoaineen hintaan.

Tietopohjan vahvistaminen edellä mainittujen tekijöiden osalta on edellytys sille, että järjestelmän vaikutuksia voidaan arvioida luotettavammin kotitalouksien, yritysvaikutusten, logistiikkakustannusten sekä autonkäyttäjien, autottomien ja joukkoliikenteen osalta. Järjestelmän tulisi ohjata päästöjen vähentämiseen aiheuttamatta kuitenkaan kohtuuttomia kustannuksia pienituloisille ja yrityksille tai heikentämättä joukkoliikenteen asemaa. Jotta tieliikenteen päästökaupan aiheuttamia haitallisia vaikutuksia esim. pienituloisille voi kompensointimekanismin kautta korvata, on oltava parempi ymmärrys ao. haitallisista vaikutuksista.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Sosiaalirahasto olisi päällekkäistä ohjausta

Kuntaliitto pitää hyvänä, että komissio kiinnittää huomiota aloitteessaan EU:n ilmastotoimien oikeudenmukaisuuteen. Hiilineutraalin yhteiskunnan tavoittelussa joudutaan tekemään valintoja siitä, millaista haittaa, ja kuinka paljon kustannuksia ilmastotoimet saavat tuottaa, jotta ilmastonmuutoksen haitat vältetään tulevaisuudessa. Tavoitteiden ja toimenpiteiden pitää olla sosiaalisesti hyväksyttäviä. Pahimmillaan hillintätoimenpiteet vahvistavat kehitystä, jossa kansalaisten toimintamahdollisuudet heikkenevät entisestään ja syrjäytyminen lisääntyy. Vähähiiliseen talouteen siirtymisessä tarvitaankin tasa-arvoa ja reiluutta. Ilmastopoliittisen ohjauksen kehittyessä tarvitaan uusia tapoja kompensoida sen haittavaikutuksia.

Kuntaliitto suhtautuu kuitenkin hyvin kriittisesti ehdotukseen sosiaalirahastosta, eikä pidä ehdotettua monimutkaista mekanismia vaikuttavimpina ja hallinnollisesti järkevimpänä tapana varmistaa oikeudenmukaisuus. Erilaisten kansallisten ja paikallisten haittojen hyvittäminen olisi voitava kokonaisuudessaan suunnitella ja toteuttaa jäsenvaltioissa läheisyysperiaatetta noudattaen.

Ilmastopolitiikan jakovaikutukset kohdistuvat monille osa-alueille. Yksittäisen kansalaisen asumisen ja liikkumisen lisäksi vihreän siirtymän hyödyt ja haitat vaikuttavat mm. elinkeinoihin, työllisyyteen ja turvallisuuteen. Jakooikeudenmukaisuutta onkin tärkeää tarkastella sekä yksittäisten politiikkatoimien että politiikkayhdistelmien näkökulmasta.

Ilmastopolitiikan kokonaisuuden hallinta, yhteisvaikutusten tunnistaminen ja tehokkuuden varmistaminen on vaativaa, ja yksittäisten kompensaatiomekanismien kehittäminen erillään kansallisesta sosiaalipolitiikasta on epätarkoituksenomaista ja päällekkäistä hallintoa. Ilmastopaketin laajuus ja yleisemminkin ilmastopolitiikan monimutkaisuus on uhka sen läpinäkyvyydelle ja vaikuttavuudelle.

Ilmastopolitiikan haittavaikutusten hyvittäminen on osa laajaa sosiaalipolitiikkaa, mitä tehdään kansallisesti hyvin erilaisin keinoin. Esimerkiksi energiaköyhyyttä on nykyisellääänkin ja valtioneuvoston muistiossa kuvataan niitä erilaisia keinoja, joita sekä kansallisella tasolla että kunnissa on käytettävissä. Ilmastopoliittisen ohjauksen kiristyessä on ilmastopolitiikan ja sosiaalipolitiikan rajapintoja tarkasteltava ja arvioitava. Tämä tulee tehdä kansallisella tasolla, jolla ilmastopolitiikkaa ja sosiaalipolitiikkaa suunnitellaan ja toimeenpannaan. Rahallisten kompensaatioiden lisäksi muutosten hyväksymisessä ovat avuksi erilaiset hyvittävät keinot kuten siirtymäajat ja esimerkiksi kansallisten hyvien käytäntöjen edistäminen ja kehittäminen.

Päästökaupan tuotot ohjattava jäsenmaihin

Kuntaliitto esittää, että tieliikenteen päästökaupan mahdollisesti laajentuessa, sen tuotot kohdennetaan siihen jäsenmaahan, josta ne kerätään ja käytetään liikenteen hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen ja kestäviin liikennemuotoihin. Samaa periaatetta on sovellettava myös lämmityksen päästökauppaan.

Lisäksi Kuntaliitto esittää, että kuntien ilmastotyön rahoitukseen ohjataan osa päästöoikeuksien huutokauppatuotoista. Paikallis- ja alueviranomaisten hallinnoimat tulot tulisi käyttää yksinomaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen ja erityisesti toimiin, joilla tuetaan energiakäännettä ja puututaan heikoimmassa asemassa oleviin seutuihin ja kotitalouksiin kohdistuviin riskeihin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Miira Riipinen johtaja	Johanna Vilkuna kehittämispäällikkö	Pauliina Jalonen ilmastopolitiikan asiantuntija	Jari Vaine erityisasiantuntija

Jakelu Ympäristövaliokunta

Tiedoksi Kuntaliiton kirjaamo